

**OULDHEIDKUNDIGE VERENIGING
'OULD VORDEN'
te Vorden**

'VORDENSE KRONYCK'

Uitgave van de oudheidkundige vereniging 'Oud Vorden',
opgericht 30 maart 1981.

19e jaargang, no. 2, DECEMBER 2001

Oplage 300 exemplaren

ISSN: 1383-049X

INHOUDSOPGAVE

	pag.
Van de Redactie	3
H.G. Wullink	Verenigingsnieuw 4
H.G. Wullink	Honderd Jaar geleden 11
Carlo Bosch	Iets over Prentbriefkaarten (2) 14
J. van den Broek	Het Molenaarsbedrijf Ten Have, te Vorden 15
H.G. Wullink	Aöseri-je 20
H.G. Wullink & D. Klein Hekkelder	Een niet meer gangbare Beroepsnaam 24
H.G. Wullink & D. Klein Hekkelder	Notities uit de Zutphensche Courant 25
H.G. Wullink & D. Klein Hekkelder	Een Ongeluk op het Station te Vorden 26
W. Wahl	Kipp'n voer'n 27
D.W. Borgman	Stropers 28
Mededelingen, etc.	30

VAN DE REDACTIE

Ook 2001 loopt weer op haar eind en de redactie is, zoals gebruikelijk, weer druk in de weer geweest om, nu het tegen de kerst loopt, een nieuwe Vordense Kronyck in uw bus te krijgen. Vooral onze voorzitter, in deze vakkundig bijgestaan door dhr. Derk Klein Hekkelder, is behalve met zijn jaarverslag, weer bijzonder actief geweest, zowel met het plegen van oudheidkundig onderzoek, als ook met het publiceren van interessante vondsten daaruit. Over de resultaten daarvan leest u in deze Kronyck, evenals over één van Vorden's bekendste bedrijven van weleer, Molenmakersbedrijf Ten Have, een gedegen artikel van de hand van onze trouwe medewerker, dhr. J. van den Broek. Ook een trouwe medewerker is zo langzamerhand dhr. Borgman, die ons dit keer een luchtig verhaal voor 'bij de olieballen' voorschotelt. Al met al is het hopelijk weer een lezenswaardig geheel geworden, dat ook bij u in de smaak zal vallen.

Voor het nieuwe jaar wenst de redactie u alle goeds toe, maar voor het zover is, wenst zij u een goede kerst.

Redactie:

G. Koop

H.W. Rossel

H.G. Wullink

VERENIGINGSNIEUWS

H.G. Wullink

Bij de opening van het nieuwe seizoen, op 28 september 2000, beleefden de leden een hernieuwde kennismaking met de heer G.B. Grootjans uit Borculo. Met zijn lezing *De Berkel van bron tot Zutphen* was hij in een der eerste jaren van het bestaan van de vereniging al eens bij ons geweest. Ook nu was zijn voordracht weer uitstekend en wist hij de aanwezigen in Hotel Bakker te boeien. Jammer was dat hij zijn serie toch niet helemaal up-to-date had gehouden. Enkele veranderingen die langs de Berkel hadden plaats gehad, waren niet in de lezing verwerkt, maar die kleine slordigheid zullen we hem maar vergeven.

Op zaterdag 14 oktober 2000 zijn we met 42 leden van onze vereniging per auto afgereisd naar boerderij-museum De Lebbenbrugge, te Borculo. In dat jaar (2000) had de Meester H.W. Heuvelstichting (eigenaar van de Lebbenbrugge) een speciaal arrangement ingesteld onder de naam *Terug in de tijd op de Lebbenbrugge en Beekvliet*. Deze excursie bestond uit twee delen: een wandeling door het kampenlandschap van het landgoed Beekvliet en een rondleiding door het museum Lebbenbrugge. Van dit arrangement wilden de leden van onze vereniging graag gebruik maken.

Aangekomen bij de Lebbenbrugge werden wij verwelkomd door een aantal gidsen. De groep van 42 personen werd opgesplitst in twee delen. De ene groep ging eerst wandelen op Beekvliet. Dit landgoed grenst aan de Lebbenbrugge en valt voor het grootste deel onder Staatsbosbeheer. De gids, die in dienst is van Staatsbosbeheer, vertelde ons van alles over het kampenlandschap. Bijzonder waren de schaapskooi en hooibergen bij een boerderij op het landgoed. Ook probeerden ze hier weer orchideeën terug in het landschap te krijgen. Het was alleen jammer dat de grond hier wel erg vochtig was, waardoor sommigen de voeten nogal nat kregen. Gelukkig was het de hele dag wel droog. De wandeling eindigde weer bij de Lebbenbrugge en hier werden we getraceerd op koffie, thee en cake. Dit alles konden we gebruiken op de deel van de oude tolboerderij, die was omgetoverd tot een gezellige ruimte, met tafels en stoelen. Onder het nuttigen van dit lekkers werden we op de hoogte gebracht van de geschiedenis van de oude hessenweg waaraan de Lebbenbrugge gelegen is. Ook de geschiedenis van het huis zelf werd ons uit de doeken gedaan.

Daarna gingen we een kijkje nemen in het 16e eeuwse voorhuis, met de oude stenen kruiskozijnen met glas-in-lood ramen. In de oude woonkeuken, waar alles nog net zo ligt zoals de mensen het vroeger gebruikten, zouden de mensen zo weer kunnen verder leven. Hier hangt de sfeer van vroeger, zoals Heuvel het zo perfect beschreven heeft in zijn boek *Oud-Achterhoeks Boerenleven*. Het was ook zijn liefste wens dat dit huis voor het nageslacht behouden zou worden. Gelukkig is het huis ondergebracht in een stichting, die het beheert en het in de zomermaanden openstelt, zodat we nog lang kunnen genieten van dit prachtige

stukje erfgoed.

(Het verslag van deze middag werd verzorgd door Carlo Bosch)

Wasserburgen in het Munsterland was de titel van de lezing door de heer J. Harenberg op 30 november 2000. Omdat Wichmond nu ook tot de gemeente Vorden behoort, was besloten om deze avond in het Ludgerus-gebouw, in Wichmond te houden. Misschien zouden hier nog wat nieuwe leden te winnen zijn (?). De belangstelling van de zijde van de inwoners van Vierakker-Wichmond was echter minimaal. Jammer, want de heer Harenberg wist de aanwezigen weer prima te boeien met zijn dia's en zijn bijbehorende verhaal. Slechts weinigen kunnen bogen op zoveel kennis van de kastelen en hun bewoners in de Achterhoek en het Munsterland.

Gelukkig waren er van onze leden uit Vorden toch nog een behoorlijk aantal naar Wichmond gekomen, zodat de zaal nog redelijk goed bezet was.

De *Niejaarvesite*, in het Pantoffeltje, op 10 januari 2001, werd ook ditmaal weer bijzonder goed bezocht. Gelukkig maar, want wat de heer B.E. Tragter uit Borculo ons liet zien, was van uitzonderlijke klasse. Beide films, zowel van de Gelderse IJssel, als van het Haaksbergerveen, getuigen van grote klasse. Vooral de laatstgenoemde film zal de heer Tragter vele uren geduldig wachten gekost hebben. Evenals voorgaande jaren hadden de heer en mevrouw Bosch en de heer en mevrouw Reindsen weer voor de nieuwjaarskoeken en de oliebolletjes gezorgd, waarvoor bij deze nogmaals onze hartelijk dank. Al met al een prima avond.

Allerhand in 't Saksenland was de titel van de dialezing die onze voorzitter op 26 februari 2001 in zaal Bakker hield. Diverse kerken, gebouwen en bijzondere dingen in de Achterhoek en 't Munsterland werden in deze lezing voor het voetlicht gehaald. Daar de voorzitter en de schrijver dezes één en dezelfde persoon zijn, kan over de kwaliteit van deze voordracht helaas niets worden gezegd. Van anderen hoorden we wel dat 't bijzonder goed was!

Op 27 maart 2000 werd in Het Pantoffeltje de jaarvergadering gehouden. De agenda werd in vlot tempo afgehandeld. Onze secretaresse, mw. Fenny van Druten, kon melden dat het ledental nog steeds een stijgende lijn vertoont en de penningmeester, de heer R. Ilbrink, was het weer gelukt om een batig saldo te verkrijgen. Bij de bestuursverkiezing werden mw. Fenny van Druten en de heren H. Reindsen en H. Rossel voor een termijn van drie jaar herkozen.

Daarna werd het woord gegeven aan de heer C.J. Klok, lid van onze vereniging. Aan de hand van tal van uitstekende dia's belichtte hij het leven en werk van de schilder Piet Mondriaan, in een lezing, getiteld: *Piet Mondriaan, de victorie van een Achterhoekse schilder*.

De lezing was van een bijzonder hoog gehalte. De talrijke aanwezigen waren hierover dan ook vol lof. Fijn voor de heer Klok, die voor deze lezing veel onder-

zoek moet hebben gedaan. Bij deze nogmaals bedankt daarvoor.

De jaarlijkse reis vond ditmaal plaats op 30 mei 2001. Om 9.30 uur vertrok een volle bus naar het eerste doel: Huize Doorn, verblijfplaats van de Duitse keizer tijdens zijn verbanning. Het nu als museum ingerichte huis laat veel zien van de pracht, praal en luxe waarin de keizer hier leefde. In twee groepen werden de deelnemers hier rondgeleid. Daar er reeds groepen in Huize Doorn waren, moesten de leden van onze vereniging nog wel even geduld hebben voor ze in het huis terecht konden. Niet erg, maar voor de op koffie belustigden werd het wel wat laat op de dag voor ze een bakje koffie en gebak voor zich hadden staan.

Nadat een en ander genuttigd was, ging het weer oostwaarts, richting Hartenstein, het Airborne Museum, bij Oosterbeek. Hier werd iedereen nog eens weer herinnerd aan de angstige septemberdagen van 1944. Alles is hier goed tentoongesteld, zodat de bezoeker een goed overzicht kreeg van alles wat met de actie *Market Garden* te maken had.

Na dit museumbezoek ging het gezelschap naar De Timmerieë, in Warnsveld, waar een koffietafel wachtte. Er was van alles genoeg, zodat niemand met een hongerig gevoel naar huis ging. Dank aan de heren R. Ilbrink en H. Reindsen voor de organisatie van deze goed verzorgde dag.

Evenals andere jaren was de tweede zaterdag in september (8 september) weer de jaarlijkse monumentendag. Onderwerp voor dit jaar was *Huis en Haard*. De bedoeling hiervan was dat eigenaars van oude panden, met nog oorspronkelijke interieurs, op die dag hun huizen open stelden voor bezichtiging. Helaas bleek dat er hier in Vorden geen animo voor was, deels ook door de afwezigheid van bedoelde objecten, om hieraan voldoende deelname te verkrijgen.

Dit jaar waren daarom alleen de Dorpskerk, het Gemeentehuis, Kasteel Vorden en de R.K. Kerk te Vierakker opengesteld. De gastvrouwen en gastheren bij genoemde objecten waren door de kerken of de plaatselijke VVV aangesteld, zodat onze vereniging daar dit jaar weinig bemoeienis mee had. Het bezoek aan de objecten was zoals gebruikelijk en goed te noemen. De heren H. Reindsen, G. Koop en R. Kater, die een en ander verzorgden, hiervoor hartelijk dank.

In de Kronyck van december 2000 werd u geïnformeerd over het functioneren van Radio Gelderland ten aanzien van het dialect in onze provincie. Resultaten heeft dit tot nog toe nog niet opgeleverd. Om wat meer druk op Radio Gelderland uit te oefenen om het dialect een geregelde plaats in de uitzendingen van de omroep te geven, is er een commissie gevormd. Deze bestaat uit vertegenwoordigers van diverse oudheidkundige verenigingen, dialectkringen en het Staring-Instituut te Doetinchem. Ook uw voorzitter heeft daar zitting in en zal u, als daar aanleiding toe is, van een en ander op de hoogte houden.

NIEUWS VAN HET LEDENBESTAND

De volgende leden zijn ons in het afgelopen jaar ontvallen:

- De heer H.P. Gorter, Ruurloseweg 73
- De heer J. Kuypers, Margrietlaan 14 (7 december 2000)
- De heer H.W. Groot Enzerink, Mispelkampdijk 34 (12 januari 2001)
- De heer G. Grootbod, Brinkerhof 88 (25 januari 2001)
- Mevrouw T.H. Eskes, Deldenseweg 9 (18 februari 2001)
- De heer L.G. Jensma, Hoetinkhof 131 (2 maart 2001)
- De heer J. Groen, Willem Alexanderlaan 7 (17 juli 2001)

Het bestuur en de redactie wensen ook op deze wijze, namens de vereniging, hun medeleven te betuigen aan de nabestaanden en wensen hen sterkte toe met het verwerken van het verlies van hun dierbaren.

Als lid bedankten:

- De heer en mevrouw G. Smeenk, Zelstweg 1
- Mevrouw W. Bergenhenegouwen, H.K. van Gelreweg 16
- De heer F. Boekelo, Hoetinkhof 118
- De heer en mevrouw Van den Boom, Vierakkersestraatweg 29a
- Mevrouw Kuypers, Margrietlaan 14
- Mevrouw H. Ritter-Rijling, Wilhelminalaan 16
- Mevrouw D. Groot Jebbink, Galgengoorweg 8
- De heer en mevrouw Ritmeester, Beatrixlaan 11
- Mevrouw Zeevalking-Jansen, De Wehme

Aan het ledenbestand konden de volgende personen worden toegevoegd:

- Mevrouw H. Dimmendaal-Denkers, Ludger 4, Wichmond
- De heer G. Emsbroek, Ruurloseweg 2
- De heer en mevrouw R. Haanstra, Mulderskamp 7
- De heer en mevrouw P. Hartman, Hazelnoot 5, Ruurlo
- Mevrouw R. van der Heide-Smeenk, P. van Vollenhovenlaan 12
- Mevrouw G. te Loo, Margrietlaan 33
- De heer J.H. van Oosten, Margrietlaan 20
- De heer A.A. Schouten, De Decanije 27
- Mevrouw B.M. Tiemesen, Ludger 6, Wichmond
- De heer en mevrouw Weenink, Raadhuisstraat 12
- De heer en mevrouw L.B.M. Westerhof, P. van Vollenhovenlaan 8
- De heer E. van Zuylen, De Eendracht 4
- De heer en mevrouw Oldenburg, De Decanije 6
- Mevrouw F.W. Wassink, De Delle 55

De heer en mevrouw J.H.van Asselt, De Voornekamp 10

De heer en mevrouw B. Lebbink, Hoetinkhof 58

De heer en mevrouw Pool, Beatrixlaan 11

Mevrouw C. Grootbod-Beernink, Brinkerhof 88

Elk seizoen ontvangt u naast de Kronycken, voor elke bijeenkomst van onze vereniging een convocatie. Gelukkig breidt ons ledenbestand zich nog geregeld uit. Maar, dat houdt wel in dat er steeds meer convocaties e.d. bij de leden moet worden bezorgd. Een aantal leden van onze vereniging zijn steeds weer bereid te zorgen dat elk lid van onze vereniging van een een ander op de hoogte wordt gebracht. Hun namen mogen best eens genoemd worden. Dit zijn:

Dhr. C. Bosch, Het Hoge 23

Dhr. A.J. van Bremen, Het Hoge 54

Dhr. J. van den Broek, Zuivelhof 5

Dhr. G. Gille, Het Jebbink 59

Dhr. D. Gotink, Wilhelminalaan 15

Dhr. J.M. Ilbrink, Strodijk 1

Dhr. D. Klein Hekkelder, Raadhuisstraat 14

Dhr. G. Koop, Ruurloseweg 51

Dhr. E. Menkveld, Het Jebbink 61

Dhr. H.J. Reindsen, Hoetinkhof 53

Dhr. H.W. Rossel, P. van Vollenhovenlaan 18

Dhr. H.G. Wullink, Dorpsstraat 2

Vanaf deze plaats hartelijk dank voor hun bereidheid dit werk steeds weer te doen.

SCHENKINGEN

Het afgelopen jaar hebben de volgende personen boeken, artikelen, foto's of documenten aan de vereniging geschonken:

- G. Berendsen: Diverse krantenknipsels van 1950 tot heden
- G.W. Wahl: Twents-Achterhoeks Woordenboek, uitg. Thieme Zutphen
Uit het land van Heide en Katoen, Van der Loef Enschede
- T. Ridderhof: *Kastelen vertellen hun verhalen*, De Branding Amsterdam
Het Land van de Dinkel, Roelofs van Goor Meppel
- H. Haverkamp: Gebrs. Haverkamp, Borstelfabriek
Tien oude ansichtkaarten van Vorden
- H. van Rijn: *Huilen in de Zon*, boek van zijn hand, Walburg Pers Zutphen
- H.G. Wullink: *Gids voor de Hervormde Gemeente te Vorden*, 1960
Natuurpad Huize Vorden, uitg. IVN
A.C.W. Staring 1767-1840, Openbare Bibliotheek
Medlerschool door de Jaren heen, Weevers Vorden
Voetbalvereniging Vorden 60 jaar, Weevers Vorden
Wooncentrum De Zon 1971-1996, Dagcentrum Zutphen
Klooster van Kranenburg, Staring Instituut Doetinchem
Het Dagboek van Noach, M. Reinders, Wenneplas no. 3
- A.A. Bosch: 25 foto's betrekking hebbend op de Brandweerdag 1994
- H. Teerink: 5 luchtfoto's van Vorden
- H. Graaskamp: *Een Boer is niet van Gister en Alles gaat voorbij*, beide boeken van zijn hand
- Dhr. G. Nijenhuis: VVV-gids uit de twintiger jaren

ARCHIEFONDERZOEK

Voor degene die ook wel eens wat in de archieven wil snuffelen: zowel het archief van de gemeente Vorden, als het archief van de Hervormde Gemeente is nu ondergebracht in het Stadsarchief te Zutphen. Daar is altijd iemand aanwezig om u op weg te helpen bij uw onderzoek. Het archief is gevestigd in de Spiegelstraat, in het centrum van Zutphen en is dagelijks (behalve maandag) geopend van 10 tot 18 uur.

Tot slot nog het volgende:

Meerdere leden hebben het bestuur benaderd met de vraag of we wat konden doen om Het Pantoffeltje, dat is verkocht aan een projectontwikkelaar, voor Vorden te behouden.

Helaas moeten we constateren dat de mogelijkheden om dit te realiseren zeer beperkt zijn. Er is voor de kom van Vorden namelijk nog geen monumentenlijst. De leden van onze vereniging, die zitting hebben in de Gemeentelijke Monumentencommissie hebben al herhaaldelijk aangedrongen op het samenstellen van zo'n lijst.

De gemeente echter toonde hier geen enkele haast mee te hebben. Of de herindelings-problematiek hierbij en rol speelt? Daar kan men alleen maar naar gissen. Het heeft echter wel tot gevolg dat in het geval Het Pantoffeltje zou worden afgebroken, in dit geval geen beroep kan worden gedaan op zo'n monumentenlijst. Toch zullen het bestuur van onze vereniging en de leden die namens de vereniging in de Monumentencommissie zitten alles in het werk stellen in ieder geval het vooraanzicht van genoemd gebouw voor Vorden te behouden.

HONDERD JAAR GELEDEN

H.G. Wullink

In deze tijd van alsmaar vooruitgang, snelle technische veranderingen en een steeds gejaagder leven, is het wel eens goed om honderd jaar terug te kijken en te zien hoe het er toen in Vorden voor stond. Al was er door de komst van de stoommachine hier en daar al wel wat veranderd, hier op het platteland en zeker in de Achterhoek, was daar nog niet bijster veel van te merken. De straatverlichting, bijvoorbeeld, brandde nog op petroleum. Dat kostte de gemeente de lieve som van f. 215,29.

Die gemeente had al wel een bestuur gelijk het huidige. Burgemeester was toen P.G. Gallee, die voor zijn werkzaamheden een salaris van f. 950,- genoot. Ook toen al waren er twee wethouders, te weten B.J. baron van Westerholt van Hackfort en A. Tjoonk sr., die elk per jaar f. 60,- kregen voor hun activiteiten. De andere personen in de gemeenteraad anno 1901 waren: H. Kok, A. Koning, H.F. Hartman, G. Meulenbrugge, H.J. Oberink, H.A. Albers en D.W. Heuvelman.

Die raad werd toen gekozen uit een inwonertal van 3024, te weten 1550 mannen en 1474 vrouwen. Er werden in dat jaar 22 huwelijken gesloten, terwijl er 88 kinderen werden geboren en er 68 personen waren overleden. Daarvan werden er 62 op de Algemene Begraafplaats ter aarde besteld en 6 op de Rooms Katholieke Begraafplaats, op de Kranenburg. Op de Joodse Begraafplaats werd dat jaar niemand begraven. Opzichter en doodgraver op de Algemene Begraafplaats was H.A. Jansen. Zijn verdienste bedroeg f. 50,- per jaar.

Als gemeenteontvanger fungeerde de heer Ensink met een salaris van f. 300,-. Veldwachters waren er twee. Dat waren T.J. Oudenampsen, die voor zijn werk f400,- ontving en C. Nipius, die tevens conciërge was, maar minder verdiende, namelijk f. 325,-. Daarnaast kregen ze nog geregeld hulp van de in Ruurlo gestationeerde marechaussee. *Die bezoeken geregeld Vorden*, zo staat er genoteerd. Natuurlijk moesten de wegen ook vrij gehouden worden van paardemest. Daartoe waren er twee wegwerkers: A. Klein Ikkink en J.H. Barendsen, die respectievelijk voor f. 102,- en f. 240,- op de loonlijst stonden. J.C. ten Hoopen werd nog vermeld als postbode op Lochem. Veel werk had hij schijnbaar niet, want hij verdiende maar f. 8,- per jaar.

Beter betaald werden de geneesheer A.J.W. Monnik en de heilkundige W. Hesselink, die elk f. 250,- voor aan de gemeente bewezen diensten kregen. Veearts Thien kreeg f. 400,- voor zijn vele keuringen bij de slachtigen, vooral bij Poesse-Bosch, wegens *gebleken ijver* kreeg hij dit jaar nog f. 100,- extra!

De gezondheidszorg – nu vaak een punt van discussie – had toen al wel de aandacht van het gemeentebestuur. Zo luidt de aantekening in het gemeenteverslag

over 1901: *De kosten van geneesmiddelen voor armen worden door het diaconiebestuur betaald. De gemeente geeft gratis geneeskundige hulp en voldoende zittingen voor vaccinatie. De vroedvrouw geeft gratis hulp bij behoeftigen.* Koepok-inentingën werden er in 1901 61 maal verricht.

Het Algemene Armenfonds voorzag in de behoefte van diegenen die geen beroep op de kerken konden doen. Daaruit kan worden afgeleid dat de bijstand, zoals wij die nu kennen, in die tijd hoofdzakelijk een zaak voor de kerken was. Men was trouwens met weinig tevreden, dat blijkt wel uit de volgende notitie: *Het dagloon bedraagt momenteel 5-8 cent per uur, dat is voor de arbeider die zelf een landbouwbedrijf heeft en dus zelf de nodigste levensmiddelen kan kweken, voldoende.*

Een schutterij kende men hier in Vorden ook. Aktief waren er 58 leden, terwijl er 41 als reserve vermeld staan. Scholen waren er vier, twee met subsidie (openbaar) en twee zonder subsidie. Naast de vier hoofden, waren er in totaal 6 onderwijzers en twee onderwijzeressen bij die scholen werkzaam. Die hadden toen in totaal 253 jongens en 227 meisjes onder hun hoede. Niet iedereen was in staat het verschuldigde schoolgeld te betalen: kosteloos onderwijs werd genoten door 41 jongens en 43 meisjes. De meest bekende van hen die les gaven, te weten meester H.J. Krebbers, verdiende f. 600,- per jaar. J. Rouwenhorst stond voor f. 550,- op de loonlijst en A.J. Koerselman voor f. 800,-.

De bewaarschool werd in stand gehouden door particulieren en de zangschool ontving steun van het Nutsdepartement. Deze laatste instelling verzorgde ook de bibliotheek. Tenslotte was er nog sprake van een muziekgezelschap, waarbij genoemd wordt de heer Sieberg uit Zutphen.

Het ambtenarencorps was dan nog wel niet erg groot, toch noteerden ze al wel veel. Zo is er een staat van ambachten anno 1901, die het volgende beeld geeft:

Schilders 4 met 10 arbeiders
Behangers 2 met 2 arbeiders
Leerlooiers 3 met 4 arbeiders
Vleeshouwers 3 met 4 arbeiders
Timmerlieden 20 met 23 arbeiders
Smeden 8 met 12 arbeiders
Klompemakers 7 met 8 arbeiders
Loodgieters 2 met 4 arbeiders
Kuiper 1 met 2 arbeiders
Metselaars 8 met 16 arbeiders
Horlogemakers 1 met 3 arbeiders
Schoenmakers 4 met 6 arbeiders.

De Gelderse Maatschappij van Landbouw had in 1901 een ledental van 65. De invloed daarvan was merkbaar – zo staat er in het gemeenteverslag – onder andere door het gebruik van meer kunstmest. Rogge was het meestgeteelde gewas, met 779 hectare, aardappelen verbouwde men op 229 hectare. Tarwe maar op 2 hectare en vlas op 1 hectare. Mangels zaaide men maar op 5 hectare en koolraap daarentegen op 23 hectare, terwijl 11 hectare met winterwortels beteeld werd.

Zo'n 434 paarden waren er in Vorden voor de werkzaamheden op het land. Ook kende men nog 4 trekossen; runderen waren er 2190. De varkensstapel beliep 2500 stuks en kippen werden er in totaal 13,500 gehouden. De bijenkorven telde men ook nog, liefst 377. Verder valt het op dat er toen nog geen markten in Vorden waren. Met 17 hectare boomgaard in de gemeente hadden de buitenmensen wel een appeltje voor de dorst.

Voor alles wat gewogen moest worden, ontving de gemeente een bedrag ad f. 251,10. De helft daarvan was voor de waagmeester, als traktement. Een ander werk dat betaald werd naarmate men er meer of minder voor deed, was de registratie van de hondenbelasting. Veldwachter T.J. Oudenampsen kreeg 10% van de opbrengst voor surveillance en beschrijving van de hondenbelasting. In het jaar 1901 was de opbrengst f. 265,-, waarvan dus f. 26,50 voor de veldwachter.

Een wegenverkeersreglement was er vermoedelijk nog niet. Daarom stelde de gemeente al wel regels op voor de toekomstige motorrijtuigen. Deze mochten in de kom van het dorp niet harder dan dat een paard stapvoets gaat en daarbuiten niet harder dan een paard in galop. Daarnaast moest zo'n motorrijtuig zijn voorzien van een bel of hoorn, die hoorbaar was tot op honderd meter. Tevens was een inrichting vereist waarmee het voertuig binnen 10 meter van volle vaart, tot stilstand kon komen

Het verslag van de gemeenteraadsvergadering van 29 oktober 1901 vermeldt een adres dat is ingekomen van de kerkeraad van de Nederduits Hervormde Gemeente waarin deze de aantasting van de zondagsrust ter sprake brengt, doordat er wielervedstrijden, optochten en schietwedstrijden op zondag plaats vonden. Op 1 december ontving de raad een brief van de heer G.J. Poesse, waarin deze wijst op de middeleeuwse toestand van de weg langs zijn fabriek, vanaf de Stationsweg, tot aan de overweg en langs de boterfabriek.

Eveneens in december verzoekt de raad de betreffende minister om de tolleren aan de weg van Deventer, via Zutphen, naar Winterswijk op te heffen, *daar dit in 't hele land al is gebeurd is.*

Tenslotte zij nog vermeld dat de gemeente uit de nalatenschap van J.H. Gallee diverse tekeningen van de hand van Kampheuve-Greving en G.J. van Olst ontving.

IETS OVER PRENTBRIEFKAARTEN (2)

Carlo Bosch

Naar aanleiding van mijn artikel over prentbriefkaarten in de Vordense Kronyck van mei 2001, werd ik gebeld door een van onze leden. In dit artikel schreef ik dat de verzameling prentbriefkaarten van Vorden ongeveer stopt bij 750 verschillende. Deze meneer vertelde mij dat zijn verzameling kaarten van Vorden bestaat uit ongeveer 1200(!) stuks. Dus mijn mening hierover moest worden herzien. Over het aantal waar we nu eindigen, durf ik geen uitspraken meer te doen. Maar, dat is ook het leuke aan verzamelen.

Voor de verzamelaars onder U: ook nu worden er nog steeds mooie kaarten van Vorden gemaakt, ze zijn te koop bij diverse winkels in Vorden.

HET MOLENMAKERSBEDRIJF TEN HAVE, TE VORDEN

J. van den Broek

Gerrit ten Have, de latere molenmaker te Vorden, werd op 11 juli 1886 in Aalten geboren. Hij groeide daar ook op en toen hij de school verliet, kwam hij eerst aan 't werk in een meubelmakersbedrijf. Naderhand zocht hij een ander vak en vond dat bij zijn broer Hendrik, die molenmaker was, ook in Aalten. Van daaruit ging hij op karwei naar de klanten, molenbezitters tot in de verre omtrek, ook in onze omgeving.

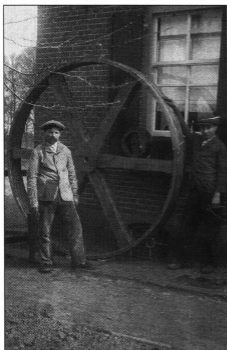
Op den duur wilde hij graag zelfstandig worden en hij koos voor Vorden. Inmiddels was hij al getrouwd (in 1912) met Anna Oberink. Hun eerste kind, dochter Dina, werd nog in Aalten geboren.

In 1914 kwamen ze naar ons dorp en gingen daar wonen in het laatste huis van een blok van drie woningen aan de Zutphenseweg, vanaf het dorp direct na de Kroeseboom links. Op die plaats staan nu seniorenwoningen. In het begin was het hier geen vetpot; eerst moesten klanten geworven worden. Gerrit had toen 't geluk' dat hij in verband met de eerste wereldoorlog gemobiliseerd werd. Hij versierde het dat hij in Ruurlo terecht kwam, waar hij met de bewaking van de molen Agneta werd belast. 's Avonds kwam hij dan meestal naar Vorden en bracht daarbij vaak ook nog wat extra eetwaar mee vanaf de Ruurlose molen.

Aan de Zutphenseweg. De meest rechtse woning van het blok van drie werd bewoond door de familie ten Have.

De kostwinnersvergoeding bedroeg f. 0.60 per dag en daarvan konden ze blijkbaar bestaan. In deze tijd werd ook zoon Jan geboren, de vader kon niet daarbij zijn door militaire verplichtingen en zag de nieuwe aanwinst pas later. Na de mobilisatietijd pakte ten Have zijn beroep weer op. Een echte werkplaats was er niet aan de Zutphenseweg. In 't achterhuis was wel een deel beschikbaar en die deed als zodanig dienst. Veel werk gebeurde ook buiten en vooral ook ter plaatse aan de molens. Alles werd nog in handwerk uitgevoerd, waarbij moeder de vrouw hielp, onder andere met touwslaan en de lintzaag trappen.

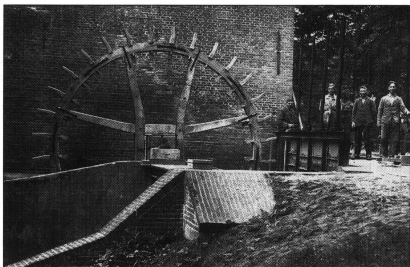

Een grote houten riemschijf, vervaardigd aan de Zutphenseweg. Links staat Gerrit ten Have, rechts Jan Bömer.

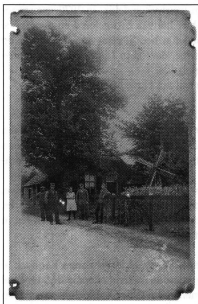
De zaken gingen naar wens en al gauw moest ten Have naar een ruimere behuizing uitzien. Die vond hij aan de Stationsweg, bij de Ruurloseweg, waar grond en woning gekocht konden worden van de familie Wesselink, de metselaars. In het jaar 1920 vond de verhuizing plaats. Ook hier was de deel weer aangewezen als werkplaats. In het begin zaten ze nog rondom de gronden van de familie Wesselink, die er betonnen putten en dergelijke maakte. In de loop der tijden konden rondom terreinen worden bijgekocht; ook het perceel van de vroegere trambaan, die aan de oostkant liep in de richting van het station.

De zaken breidden zich uit: in 1921 kon de eerste (benzine)motor worden aangeschaft, met een vermogen van 3 pk. En in 1927 werd een echte werkplaats gebouwd, aan de kant van de Wilhelminalaan. Een nieuwe aan-

winst volgde: tussen 1930 en 1935 werd een T-Ford vrachtwagen aangeschaft voor het vervoer van materialen en onderdelen naar de diverse karweien. De werkzaamheden bestonden in hoofdzaak uit het onderhouden en restaureren van molens, veelal in de buurt en wijdere omgeving. Ten Have kon 't werk natuurlijk niet meer alleen af en in de loop der tijden hebben onder anderen Gerrit van Riet, Jan Bömer, Ab Denkers, Wim Wahl, Guus Beckers, Bertus Pardijs en Marinus te Velthuis hier gewerkt en het vak geleerd. Zolang ze ongetrouwd waren, hoor-

Het waterrad van de molen bij kasteel Hackfort. Van links naar rechts staan er bij: Gerrit ten Have, Wim Wahl, Jan Bömer en Jan ten Have, de zoon van de baas. De foto is in 1944 genomen.

Het pand aan de Stationsweg, ongeveer 1925. Er voor staan, van links naar rechts: Gerrit ten Have, Ab Denkers, Dina ten Have, Jan Bömer en Jan ten Have, de zoon van Gerrit.

den ze bij het gezin Ten Have. Ze slieden er en waren er in de kost. Guus Beckers begon in 1952 een eigen molenmakersbedrijf in Bredevoort. Naar 't karwei ging 't op de fiets, met eten voor de hele dag mee, tenzij met de opdrachtgever een akkoord was gemaakt met inbegrip van de kost. Behalve het molenaarswerk werden ook diverse technische klussen voor plaatselijke bedrijven opgeknapt, onder andere voor de looierij van Albers en de borstelfabriek van Haverkamp. Materiaal was schaars en bij afbraak werden de bruikbare onderdelen vaak opnieuw gebruikt. Daarom kocht ten Have de, na brand voor afbraak bestemde, standaard-molen aan de Molenweg te Vorden. Hij betaalde daarvoor f. 75,00 en de molen werd in 1930 afgebroken. Onderdelen daarvan werden opnieuw gebruikt in molens te Gorssel, Bronckhorst en Diepenheim.

Het gezin Ten Have werd aan de Stationsweg nog uitgebreid met een dochter, Gerda, die als mevrouw Te Velthuis nu nog woont op de plaats waar het bedrijf eerst was gevestigd.

Zoon Jan was voorbestemd om molenmaker te worden. Zijn vader vond het nuttig dat hij dan eerst het molenaarsvak leerde en deed hem in de leer bij diverse molenaars in de omgeving. Daarna werkte hij vanaf 1934 tot na de laatste wereldoorlog bij zijn vader in de zaak. Uiteindelijk koos hij toch voor 'meer metaal' en vond daarin zijn levensbestemming.

Molenaars zijn meestal hele of halve uitvinders; zij zijn er steeds op uit om dingen te bedenken die de molens regelmatig kunnen laten draaien. Gerrit ten Have was daarvan een goed voorbeeld. Zijn bekendste uitvinding is wel het naar hem vernoemde remkleppen-systeem, dat heden te dage nog veel wordt toegepast en met ere wordt genoemd.

Toen de jaren voor Gerrit ten Have gingen tellen, begon hij te denken aan zijn opvolging. Zijn naamgenoot en kleinzoon Gerrit te Velthuis was daarvoor de aangewezen jongeling. Die voelde veel voor het vak en, na zijn schooltijd, kwam hij in 1960 bij het bedrijf werken. In 1965 nam hij de zaak over. Hij ging zich meer en meer richten op moderne maalderij-installaties. Het molenmakersbedrijf kwam daardoor wat op de achtergrond en werd uiteindelijk, in 1970, overgenomen door Herman Groot Wesseldijk, die hier het vak had geleerd en die toen al ongeveer 5 jaar bij de firma werkte. Hij had zijn bedrijf eerst nog in Vorden, op de hoek van de Stationsweg en de Molenweg, daarna in Linde bij de molen en tenslotte in Lochem, waar hij nu nog gevestigd is.

En daarmee nam dus het molenmakersbedrijf ten Have afscheid van Vorden.

Naschrift

In 2001 is door de voorzitter het plan geopperd om van al dan niet verdwenen winkels, fabrieken enz., de historie te beschrijven. Daarbij werd hulp aangeboden bij het maken van een 'verhaal', als de betrokkenen de gegevens zouden aandraagen.

Een voorbeeld daarvan vindt u hiervoor over het molenmakersbedrijf Ten Have. Mevrouw G. te Velthuis-ten Have, een dochter van molenmaker Gerrit ten Have, zorgde voor de gegevens, waaruit in samenwerking met J. van den Broek het in dit blad afgedrukte artikel werd samengesteld.

Zoals u zich wellicht herinnert, heeft de heer W. Wahl in de vorige Kronyck al geschreven over zijn belevenissen bij het genoemde molenmakersbedrijf. Hoewel enige overlapping niet was te vermijden, menen we dat er voldoende verschillen zijn om bovengenoemd artikel als aanvullend te kunnen beschouwen.

We zouden het op prijs stellen als ook anderen dit voorbeeld volgden en, óf zelf

een stukje zouden schrijven, óf zich zouden aanmelden met gegevens waaruit een artikel zou kunnen worden samengesteld.

Als er voldoende bedrijven en/of zaken zijn waarover een artikel kan worden geschreven, zou in een later stadium kunnen worden overwogen daarvan een boekwerkje samen te stellen dat zou kunnen worden uitgegeven.

AÖSERI-JE

H.G. Wullink

't Is now al ruum vieftig jaor elene da'k van Hengel uut nao Vordn kwamme. Meschien is 't wel 's goed umme 't alledaagse leaven van toen 's een keer op papier te zett'n.

Nao een paar jaor militaire dienst, kwam ik in mei 1950 in aanraking met de familie Olthuis die hier een schoenwinkel en werkplaatse hadd'n in 't pand Dorpsstraat 4 (now Giesen Schoenmode). Ze zatt'n daor um hulpe veleagen. 't Schoenmakersvak kend'n ik al wel zo'n betjen en nao een paar maond in eur dienst te wean ewes, kon 'k de werkplaatse van eur oaver nemmen en veur mien zelf beginnen.

In 1953 kwam daor de winkel bi-j en in augustus 1954 waar'n de vedienste in de winkel en werkplaatse zodanig da'k kon gaon trouwen met Gerry Lebbink. Daor ha'k toen al een jaor of drie veking met ehad. Zee warktn toen al een jaor of negen bi-j boekholdbureau Klein Lebbink, an de Dorpsstraote no. 40, waor toen ok de Nutsspaorbanke was onder ebrach. Zee woondn toen ok nog in Hengel en umdat wi-j nogal 's samen nao Vordn fietsten, kwam 't an tussen ons.

Zoas toen gebruukelijk was, zei zee de dienst bi-j Klein Lebbink op en kwam mien in de zaak helpen. Eur boekholdkundige kennis kwam daor natuurlijk heel goed van passe, de financiën waarn bij eur wel in heel goeie hande. In vergelijking met now was 't anders wel een aöseri-je, veural in de winterdag. 's Maans mossen d'r drie kachels an-emaakt wordn: in de kökken, winkel en werkplaatse.

Anmaakholt mos t'r dan altied wean en op gezette tiejen mossen de piepen van de kachels ok schone emaaft wordn. Veural in de kökken was dat een pokkenwark. Daor zat toen een groot'n bozem met iezeren platen, waor de kachelpiepe in stok. Die platen zattn dan onder de roet en mossen der uut ehaald en schone emaaft word'n. Een karwei wao'j der zelf ok bi-j uut kwammen te zien as een neger. Dat was dan 's maans um zes uur der uut en dan der an. Want um acht uur ging de winkel lös en mos i-j weer toonbaar wean.

Now was dat vrog opstaon neet zo'n probleem. Want in de drukke tied in de winkel mos de schoenreparatie ok 's maans veur acht uur en 'saovends nao zes uur in orde emaaft word'n. Maor a'j jonk bunt, kö'j dat allemaole nog wel an. Koaln en antraciet wordn 's zommers al in-ekoch, as opslagplaatse ha'w een grote koalenbak achter 't huus. Een gat deur de buutenmuure, waor vrogger de geiten eur verblijf hadd'n ehad, zorgen d'r veur da'w ok met slech weer neet nao buuten hoefdn umme brandstof te haaln.

Die koal'n ha'w van Barendsen, of van Weulen Kranenbarg. Dat gebeur'd'n dan umme 't jaor, want i-j haddn ze beide as klant an de winkel. Dat was ok 't geval met de kruidenierswaarn. Die ha'w um beurten van Remmers, Hilverink, Albers, Van Asselt, of Smit. 't Brood brach ons toen Van Asselt nog in huus. Soms ha'w 't van Schuerink. Timmerluu, die'w ok wel 's um de pöste haddn, waar'n Groot Roessink en Harmelink, metseln dei Bielderman bi-j ons en as ter wat evarfd mos wordn dei Weustenenk of Boerstoel dat. Oelen van 't Hoge was onze loodgieter en at der wat an 't electricch mankeern wordn Dekker of Slager ehaald. An 't ene ende van 't aanrech ('t begrip 'keuken' kendn wi-j toen nog neet) zat de pompe wao'w 't grondwater uut de welle met oppompt'n. Veural op maandag – toen nog de traditionele wasdag – was dat teilen vol spulwater pompn.

Daor lei een flinke lappe grond achter 't huus. Daor verbouwdn wi-j alle veurkommende gruunte op. En dan maor inwekken, vieftig flessn vol bonen was niks. En ok broene bonen, die op zolder te dreugen wordn ehangen. Earpels wordn d'r ok zat epot; zovölle da'w wel jaorn heb ehad da'w d'r tien mudde vekochtn. Dat was eavengood 't geval met de haantjes die'w vetmesttn. Die vekoche wi-j an Bruggeman, de hoenderkreamer, zoat ze die toen nuumden. Die kek dan ok de legkippen nao. Meestal zat ter wel een 'waterkonte' tussen die e dan veur een habbekrats oaver nom. Hanauwer uut Zutphen, ok een bekende sjaggeraar uut die tied, daor he'w nooit gin zaakn met edaon. In die tied, too 't geld nog betuun was wordn der wel 's ezeg dat 'n boer allene een kippe et at de boer ziek is, óf de kippe!

Die kippn zattn ok nog wel 's onder de luuze. Daortegen wordn 't hok dan schone emaaft met creoline, veural de zitstokke mos i-j dan goed bewarken, die waarn soms rood van de luuze. Rotten, daor ha'w dan ok nog wel 's las van, die

kwammn op 't kippenvoer af, maor met een goeie rottenvalle kree'w die meestal wel te pakken.

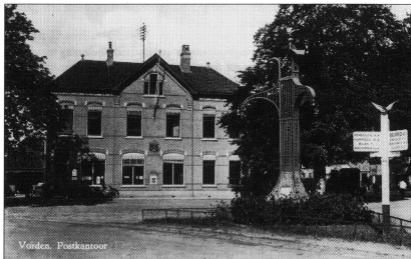
Umda'w nogal wat boern in de familie haddn (van Gerry's kante) die zelf een koe of varken slachttn, koche wiej daor nog wel 's een veedel van een koe van. Een diepvries ha'w toe nog neet, dus mos dat allemaole in de weck, een wark waor nog al wat uurn in gingen zittn.

Kokken en braon gebeurn op 't gasfenuus; flessengas ha'w toen nog. Die flessen gas haaln wiej bij de Gems. Die vekochtn daor nogal wat van. Ze haddn daor al een half-automatische installatie veur ebouwd in 't pand an de Zutphenseweg waor now Etos, enz. in zit. Bij de Gems vekochtn ze toen ok huushoudelijke artikelen en iezerewaren. Heerink zat daornäöst met meubels en ok Wentink, de horlogemaker, vediendn daor zien brood.

Buurluu ha'w toen wel wat meer as now. Waor now de Amrobanke zit, had Stoffels een manufacturenzaak. Olthuis had de sigaren- en snoepwinkel op Dorpsstraat 6 en op no. 8, wat now leug steet, zat Groot Obbink met de smerderi-je, annex fietsenmaker. Daor warktn toen de olde luu nog in met twee getrouwde zoons, Gerard en Jan. Beernink, de kapper was ter toen ok al. In 't huus wat now vervangen is deur een ni-je woning woondn toen Jan Kost, de reclameschilder, waorvan hier en daor in Vordn nog wel een karke of mölle van an de mure henk. Wieters was ter nog de familie Bonk-Velhorst, an de bekke, waor ok Brandenburg de wasseri-je nog had. Wieters beston der nog gin Komvonderlaan, allene was ter op die plaatse een sintelweg vol koeln en gaete. Daorachter was 't allemaole nog bouwland en weie. Wassink van 't Pardijs boerdn toen nog volop.

Bertha Gosselink, wier huus op de plaatse ston waor now Bargeman en De Kruif woont, zaoge wi-j toen nog geregeld met een kruuwagen vol spröckkelholt uut 't Vordense bos komm'n. Naost Bertha was 't vrachtrijersbedrief van Gosselink evestigd. Op de plaatse waor toen de loozen stond'n, maait Bargeman now zien gazon. Van ons kökkenraam uut ko'w de auto's bi-j Groot-Roessink, de zageri-je, oaver de weg zien riejen. Dat was met de bouw van de woningen in 't Plan Zuid, schone gebeurd. Veur ons huus ston op de kruusing van de Rijksweg en de Raodhuusstraote nog 't mooie Gallee-monument en umme de weg oaver te stekkn hoefdn i-j nog haos neet op de auto's te lettn. 't Busstation ha'w tegenoaver ons, veur de kerke; 't kantoor haddn ze in 't pand Kerkstraote no. 7. 't Postkantoor was nog gehuusvest in 't pand waor now De Tuunte zien klerage veköch en H. Visser repareerdn de schoene tegenoaver ons in 't mooie olde boerderiejen waor now De Rotonde de earpels veur de gasten kocht, maor dan wel in een moderner pand.

At 's zaoterdags umme zes uur de winkel dichte ging, mos ter umme 't huus hen nog eveagd en eharkt wordn. Want 's zondagsmaans mos de boel d'r netjes uut-zien. Dan zett'n de luu die nao de kerke gingen (en dat waar'n d'r nogal wat) bij ons de fietse neer. Soms ko'j zelf de deure haos neet meer uutkomm'n. Met de komst van de auto en 't mindere kerkbezuuk ha'w daor in latere jaorn neet meer met van doene. Daor wo'k 't veur dizze keer maor bij laot'n. Hoe 't met 't huus en de zaak is egaone, heur i-j een andere keer nog wel.

Het Gallee-monument dat vroeger op de kruising van de toenmalige Rijksweg (nu Dorpsstraat) en de Raadhuisstraat stond.

EEN NIET MEER GANGBARE BEROEPSNAAM

D. Klein Hekkelder & H.G. Wullink

Door de tegenwoordige massaproductie en technologesche ontwikkelingen verdwijnen er nog regelmatig beroepen die in de samenleving van zo'n twee honderd jaar terug nog algemeen waren. Onderstaand verhaal van de heer J. de Graaf verschaft daar wat meer duidelijkheid over.

Snuffelende in het Gemeentearchief te Vorden, bleek ons dat in 1795 de *armenjager* tevens *afdekker* was. Dat het eerste baantje ongeveer gelijk stond aan onze tegenwoordige veldwachter is vrij algemeen bekend, maar omtrent de tweede zullen velen van u in het duister tasten. Aanvankelijk dachten we aan een afslager bij publieke verkopen, doch bij nader onderzoek vonden we dat we te doen hadden met een *vilder* (slachter van kadavers), die men oudtijds te Zutphen *reinmaker* noemde.

In de eerste Vordense volksvergadering op 25 februari 1795 is men van plan de functionaris van armenjager niet te handhaven. Wat hiervan de reden was, staat niet vermeld, maar dat de man er niet op gebrand was om voortaan het niet aantrekkelijke baantje van vilder te blijven waarnemen, kunnen we ons voorstellen. Vandaar dat hij te kennen geeft *dat wanneer het plan doorgang vindt, hij het afdekken voor de ordinaire prijs zal weigeren te doen*. Voor dit dreigement gaan de vergaderden echter niet opzij en op hun beurt zeggen ze *dat wanneer een afdekker in een der naburige plaatsen gevonden wordt die het afdekken voor de gewone prijs wil aanemen te doen en daarvan een declaratoir tekenen, dat in dien val de municipaliteit met de respectieve gecommiteerden wordt geauthoriseert nemens het volk een dienaar, in het ambt wonende, aan te stellen*.

Blijkbaar is het spoedig gelukt een gegadigde op de oude beloning te vinden, althans zeventien dagen later wordt tot afdekker aangesteld Casper Jansen, te Hengelo (G.) en voor de tijd van een jaar tot armenjager, Berend Boschman, te Vorden.

NOTITIES UIT DE ZUTPHENSCHÉ COURANT

D. Klein Hekkelder & H.G. Wullink

Vorden, 15 mei 1940

Woensdagmiddag had ten gemeentehuize een bijeenkomst plaats van verschillende organisaties op landbouw- en zuivelgebied. Ook de burgemeester was daarbij aanwezig.

Deze had ten doel om het afzetgebied van eieren op een andere wijze te regelen. Besloten werd dat de gemeente 100.000 eieren in de kalk zal leggen om deze, zodra dat nodig wordt geacht, aan behoeftigen en zwakken in deze gemeente te distribueren. Door deze organisaties wordt aan een ieder aangeraden, ook aan de boerenbevolking om eieren in de kalk te leggen, welke worden beschikbaar gesteld voor een vaste prijs van f. 2,75 per 100 stuks.

Vrijdag 24 mei 1940

Ter plaatse waar de trambaan heeft gelegen, is men langs de weg Hengelo-Vorden druk bezig een mooi betonnen fietspad van ruim een meter aan te leggen. De werkzaamheden zijn bijna tot aan het dorp gevorderd.

Vraag van de redactie. Wie heeft ooit iets van deze werkzaamheden gemerkt? Alhoewel woonachtig aan deze trambaan, heb ik (H.G. Wullink) nooit een betonnen fietspad langs deze weg gezien.

In het volgende bericht worden we nog even weer herinnerd aan diverse takken van industrie die we toen in Vorden hadden, maar die nu alle verdwenen zijn.

Vorden 25 mei 1940

De Empo rijwielfabriek, de matrassenfabriek der firma Raat, de borstelfabriek der gebrs. Haverkamp, de zuivelfabriek en co-op. Landbouwvereniging De Volharding hebben het werk weer hervat, enkele werken nog niet op volle kracht. De leerlooierij van de heren Albers en Vogtländer heeft door het opblazen van de brug over de beek zozeer geleden dat daar nog veel reparatie verricht moet worden, voordat al het werk daar voortgang kan hebben.

EEN ONGELUK OP HET STATION TE VORDEN

D. Klein Hekkelder & H.G. Wullink

Hoewel reizen met de trein vroeger over het algemeen redelijk veilig was, gebeurden er door die trein kennelijk toch nog wel eens ongelukken. Onderstaande brief van de burgemeester van Vorden aan de inspecteur van de arbeid te Zwolle maakt ons dat duidelijk.

Boek 152 – volgno. 458. Den 11e september 1893, spoorwegongeluk, overrijden van G. Weulen Kranenbarg.

Gistermorgen circa half acht uur ontving ik bericht dat op het station van den Nederlandsch Westfaalschen spoorweg alhier een ongeluk was gebeurd, terstond begaf ik mij derwaarts en bevond dat Gerrit Weulen Kranenbarg, posbode, oud 55 jaren, was aangereden door den trein van Winterswijk no. 209.

Op mijn vraag aan den stationschef, J.W. Sangers, hoe het ongeluk zich had toegedragen, vernam ik dat de personentrein een wagon met vee had moeten meenemen. Daarom inplaats van op het tweede spoor, zoals gewoonlijk, op het eerste spoor was binnengekomen en de postbode hierop niet had gelet en juist voor de lokomotief over de rails was gesprongen. Dat hem de lokomotief had geraakt en zijn linkerbeen boven de enkel en zijn linkerarm onder de elleboog afgereden, een rib aan de linkerborstkast gebroken en zijn gezicht ernstig verwond was.

Hij is dan ook circa half vier in de middag overleden, nalatende eene weduwe Gardina Jacoba Hammerman, oud 55 jaren en vier kinderen waarvan drie meerderjarigen en een minderjarige dochter, oud 19 jaren.

Mij verplicht rekenende Ued. Gestr. hiervan kennis te geven zoals ik de eer heb bij deze te doen.

De burgemeester van Vorden

KIPP'N VOER'N

G.W. Wahl

Op 'n marg'n zei mien moo tegen mien vaa: Jan ie mot de kipp'n bie Johan nog voer'n, want Jan is 'n dag met Marie uut. Ik zeg tegen mien vaa: *dan mag ik met, he?. Ik wil de kipp'n zaod geven.* Ik was toen goed vier jaor.

En wielle op de fietse der hen. Ik mogge veur op de begagedrager zitten. 't Was ok niet zo wiet. Wielle hadd'n een olden melkkokker vol met gemengd zaod bie ons. De deure van de grote loop ging lös en daor kwamm'n de henn'n an. En ikke maor streuen met 't zaod. Ze kwamm'n heel kot bie mien. Ik aeid'n ze over de rugge en ze doekt'n zich. Dat zag de haane. Den vlaog mien op de rugge en pikt'n mien in de nekke. Mien va zag dat en den kwam der hard an loop'n. He gaf den haane een schup, de veern vlaogen in de rondte. Zo he'k tot op hoge leaf-tied ontzag veur 'n haane ekregen!

STROPER

D.W. Borgman

De eerste mensen op aarde, dus onze voorouders, waren jagers en verzamelaars van voedsel. Pas toen het wild schaarser werd, door toename van de menselijke populatie en door klimaatsveranderingen, gingen mensen zich op vaste plaatsen vestigen en werden ze landbouwer en later ook veehouder. Veel later, toen de maatschappij zich vormde naar een meer geordende samenleving, bleef men toch jagen. De jacht ging echter over in de handen van de machthebbers, keizers, koningen en hun leenmannen.

De gewone man kwam er niet meer aan te pas. Nog weer later, toen de wereld democratischer werd, konden ook kleinere grondbezitters en particulieren die een jachtgebied pachtten van grondeigenaren, nog jagen. De overigen mochten dat niet meer. Deed men het toch, dan was men een stroper. Een *streuper*, zeggen we in de Achterhoek. Door onze verre voorouders hebben velen van ons nog wel wat genen in het bloed die ons aanzetten tot jagen en stropen. Stropen is in onze samenleving nooit als een groot vergrijp gezien. Het was meer een sport om de wetshandhavers te slim af te zijn.

Toen ik nog een kleine jongen was, kwam bij ons op gezette tijden een man uit Zutphen met de fiets. Die schoof hij bij ons onder de vierroedige berg en dan verdween hij wat omzichtig door de boomgaard en achter de heggen langs, in de bossen van het Suderas. Na een tijdje kwam hij via dezelfde wijze terug, praatte soms wat met mijn vader of grootvader en verdween dan weer op de fiets naar Zutphen. Ik begreep niet wat hij daar deed en als je er naar vroeg, kreeg je een of ander smoesverhaal.

Op een keer, toen hij weer naar het bos was geweest en met mijn grootvader stond te praten, knoopte hij zijn jas en broek los en liet mijn grootvader de gevangen konijnen zien die hij onder zijn kleren had verborgen.

Mijn oom en tante hadden zo'n vijftig jaar geleden een knecht die 's nachts meer verdiende met stropen dan overdag met werken. Hij was dan ook een hele goede. De hele zolder hing soms vol met wild wat mijn tante wel eens zorgen gaf. Later is hij zelf boer geworden en een weidelijk jager. Sommige boeren hadden een jachtgeweer en al of niet een jachtakte om te kunnen jagen. Anderen hadden een buks en een vogelakte om schadelijke vogels af te schieten.

Mijn vader had ook zo'n vogelakte en een vuurbuks. In de winter kon je daarmee heel goed 'koolduiven' (houtduiven) schieten, die op de boerenkool af kwamen als er sneeuw lag. Je kon er ook goed een haas of fasant mee schieten, maar dat mocht niet. Wat ook goed ging als het winter was en er sneeuw lag, was het

met een ren wild vangen. De ren zette je op een kant met aan de andere kant een paaltje eronder. Aan dat paaltje een lang touw. Onder de ren strooide je dan wat graan. En dan maar wachten tot er wild kwam. Zat er wild onder, dan trok je met het touw het paaltje weg. Soms had je dan wat wild.

In de winter hielpen de boeren elkaar altijd met het dorsen. Het graan stond dan aan mijten, of was in (hooi)bergen of kapschuren opgeslagen. Daar zaten nog wel eens muizen of ratten in. Je nam dan ook meestal de hond mee als je naar de buurman ging om te helpen. Wij hadden in die tijd zo'n boeren-foxbond met de naam Tilly. Die heeft heel wat muizen en ratten gevangen.

Op een keer zat er bij een buurman een bunzing (een *ulk* zeggen we bij ons in de Achterhoek) onder in de hooiberg. Die werd door onze Tilly gevangen. Dat was een hele sensatie, want dat konden niet veel honden. Tilly was op slag beroemd. Bunzinghuiden waren in de winterdag geld waard, dan hadden ze hun winterpels. Schilder Brokke uit Wichmond had een ongetrouwde broer; die heette Wessel. Hij werd door iedereen oom Wessel genoemd. Hij was ook schilder maar deed daarnaast nog allerhande werkzaamheden onder andere melkmonsters nemen. Die kwam ook bij ons en hoorde daar het verhaal van de bunzing en de hond. Hij was meteen enthousiast en zei: *Dat is een goede hond om mee te gaan ulken (bunzings vangen). Als het winter wordt en er sneeuw ligt, gaan we een keer samen met de hond ulken.*

Zo gezegd, zo gedaan. Op een koude winteravond kwam oom Wessel en we gingen samen met de hond ulken. Een zaklamp mee, om wat bij te lichten en een zak over de schouder om de bunzings in te doen. Zo gingen we vol verwachting op pad.

Eerst bij de buurman langs de zaadbergen en bosmijten, langzaam baggerend door de hoge sneeuw, het open veld in, naar de Hoppelmaten en andere weilanden in de Kempe. Daar stonden in die tijd nog veel oude wilgen en manshoge heggen. Terwijl wij met de stok tegen de stammen klopten snuffelde Tilly overal rond. Na geruime tijd waren we opeens de hond kwijt. *Och, die zal wel achter iets aanzitten; die komt zo wel weer terug*, zei oom Wessel. Wij maar wachten en roepen, maar geen Tilly. Wat we ook riepen of commandeerden, de hond kwam niet meer opdagen. Na verloop van tijd zijn wij in de stikdonkere avond maar weer op huis aan gebaggerd.

Thuisgekomen, lag Tilly lekker warm achter de kachel te slapen en zaten de huisgenoten ons uit te lachen. Wij hebben er maar een borrel op gedronken. Na die avond ben ik nooit meer wezen *ulken*.

MEDEDELINGEN

OUDE JAARGANGEN VAN DE VORDENSE KRONYCK EN DE MIDWINTERPRAOT

Er zijn regelmatig leden die ons vragen of wij nog uitgaves van vroegere jaargangen beschikbaar hebben. Helaas moeten wij die personen vrijwel altijd teleur stellen omdat beide verenigingsbladen slechts een beperkte oplage hadden. Ook nu bestaat een oplage uit slechts 300 exemplaren.

Bij ons is nu de gedachte opgekomen dat er wellicht onder u zijn die exemplaren van vroegere uitgaves niet willen bewaren. Op hen zouden wij een beroep willen doen om deze oude afleveringen van de Kronyck en van de Midwinterpraot in ieder geval niet bij het 'oud papier' te doen, maar deze weer aan de vereniging ter beschikking te stellen. Op die wijze kunnen wij er weer een aantal, met name nieuwe, leden blij mee maken.

TENTOONSTELLING, AAN TAFEL, IN KASTEEL HUIS BERGH, TE 'S HEERENBERG

Vanaf 10 november 2001 t/m 6 januari 2002 is in kasteel Huis Bergh de tentoonstelling AAN TAFEL, een tentoonstelling voor jong en oud, over de ontwikkelingen in de tafelcultuur vanaf de achttiende eeuw tot heden.

In de achttiende eeuw ontstond er een aanzienlijke verfijning van de kookkunst. Dit bracht met zich mee dat de mensen meer zorg gingen besteden aan de tafelcultuur. Ook ging men toen het belang van goede sociale omgangsvormen aan tafel inzien. Tafelmanieren werden een belangrijk onderdeel van de opvoeding van kinderen. Spelenderwijs leerden kinderen met servies en bestek omgaan. De tentoonstelling omvat naast gedekte tafels uit verschillende perioden met antiek tafellinnen, zilveren bestek, glas en kristal, ook rariteiten, zoals allerlei gebruiksvoorwerpen waaraan behoefte bestond. Er is een *keizerlijke eetkamer* ingericht, met bezittingen van de Duitse keizer van Huize Doorn.

Openingstijden: 10 november 2001 t/m 6 januari 2002. Iedere dag 13.00-17.00 uur. Het kasteel is op 21, 24, 25, en 31 december en 1 januari gesloten. Iedere dag om 14.00 en 15.00 uur zijn er rondleidingen door het kasteel onder leiding van een museummedewerker.

TENTOONSTELLING, KOOPMAN, KRAAM EN KARRESPOOR

In de Middeleeuwen en het begin van de periode daarna vormden de oostelijke Nederlanden nog een culturele en economische eenheid met het westelijk Munsterland. De IJsselsteden, met name Deventer, functioneerden daarbij als spil voor de handel. Hier konden de kooplieden uit het Munsterland hun vooral agrarische producten verkopen en op de terugreis handelsgoederen uit verafgelegen streken, alsmede producten uit het Nederlandse gebied inkopen.

Tegen de achtergrond van deze nauwe betrekkingen zien we op de tentoonstelling aan de hand van *traditionele handelswaar*, zoals wollen doek, stokvis, zandsteen en hout, evenals aan de nieuwe overzeese importgoederen, het netwerk van de handel tussen de IJssel en Berkel. Het moeizame transport van de goederen wordt thematisch uitgebeeld, evenals de betaalmiddelen en de afstemming van elkaars jaarmarkten in het grensgebied.

Deze levendig opgezette tentoonstelling geeft tegelijkertijd ook een goed inzicht in het dagelijks leven in het Nederlands-Duitse grensgebied tijdens de late middeleeuwen en de vroege nieuwe tijd

De tentoonstelling is te zien in het Hamaland-museum, in Vreden, van 18 november 2001 tot 13 januari 2002 en in het Stedelijk Museum in Zwolle, van 26 januari tot 2 april 2002.

TENTOONSTELLING IN HET STEDELIJK MUSEUM TE ZUTPHEN

De Gouden Eeuw van Gelre, Kunst en Cultuur in het oude Hertogdom is de naam van de tentoonstelling in het Stedelijk Museum te Zutphen die is te bezichtigen van 1 december 2001 t/m 10 februari 2002.

De Gouden Eeuw van Gelre is de eerste tentoonstelling die een uitvoerig kunst- en cultuurhistorisch overzicht laat zien van het oude hertogdom in de 15e en 16e eeuw. De expositie omvat meer dan 300 unieke objecten die betrekking hebben op het hertogdom en zijn geschiedenis. Omdat Zutphen in die tijd een van de hertogelijke kwartierhoofdsteden was, is een deel van de topstukken in deze expositie afkomstig uit de Zutphense collecties van de wereldberoemde Librije, het Stadsarchief en het Stedelijk Museum Zutphen zelf. Zo tonen onder andere de Missalen en het Gouden Boek van de Walburgiskerk aan dat Zutphen in de Gouden Eeuw van Gelre een belangrijke plaats innam.

Uit Amsterdam, Berlijn, Brussel, Munchen, Neurenberg en Wenen werden kostbare kunstwerken en waardevolle documenten toegezegd. Handschriften en oude drukken illustreren het geestelijk leven in de Gelderse Gouden Eeuw. Aan de hand van de thema's: *Het hertogdom en zijn bestuurders, kastelen, steden en handel, kerken, kloosters en religieuze cultuur, boekcultuur, handschriften en oude drukken* wordt de bloeiperiode van het hertogdom Gelre opnieuw tot leven gebracht.

Bij de tentoonstelling verschijnt een tweedelig standaardwerk over de geschiedenis van het Hertogdom Gelre, in de vorm van een wetenschappelijke opstelbundel en een catalogus bij de tentoonstelling met afbeeldingen van alle tentoongestelde voorwerpen. Speciale prijs tijdens de tentoonstelling slechts f. 85,- (euro 38,57).

Openingstijden van het museum:

Dinsdag t/m vrijdag 11.00 – 17.00 uur

Zaterdag en zondag 13.30 – 17.00 uur

Tenslotte wijzen we u nog op twee tentoonstellingen in onze gemeente. Evenals vorig jaar wordt er in de kerk van Kranenburg een kerststallen-tentoonstelling gehouden. Er zijn zo'n 150 kerststallen te bewonderen, beschikbaar gesteld door het Amsterdamse echtpaar Delemarre-Erkens. Een totaal nieuwe expositie dus die u beslist moet gaan zien. Tot en met 30 december is deze expositie op vrijdag, zaterdag en zondag te bezichtigen.

Burgemeester van Arkel heeft tijdens zijn ambtsperiode (1894-1974) heel veel van wat er in zijn gemeente gebeurde door middel van krantenknipsels in plakboeken vastgelegd. De dochter van de burgemeester, mevr. Meta van Arkel, heeft hier in samenwerking met mevr. M. Geluk in de bovenzaal van de bibliotheek een boeiende expositie van samengesteld. De plakboeken, aangevuld met tal van foto's, geven een goed beeld van wat er in Vorden zoal gebeurde in genoemde periode. Tot en met 12 januari is de expositie te bezichtigen in de bovenzaal tijdens de openingsuren van de bibliotheek.